

HALK SEKTÖRÜ II

Ali Nejat Ölçen ile Söyleşi

Soru: *Halk Sektörünün halk kapitalizmine dönüşmesi ile halk arasında derin sosyal farklılıklar yaratılmış olmaz mı? Bunun sonucunda az sayıda kimselerin egemenliği altına girmez mi?*

Ölçen: Bu tür sorularla çok sık karşılaştım. Hatta Cumhuriyet gazetesinin 22.2.1977 günlü sayısında Atilla Aksoy da köşe yazısında, 'üretim araçlarına dokunulmadığı' için bu tasarımı ağır bir dille eleştirmişti; ama üretim araçlarına nasıl dokunulacağına ne o yazısında ve ne de sonraları tek bir sözcükle bile değinmemişti. Halk sektörünün amacı üretim araçlarına dokunmak değil; tersine üretim araçlarına sahip olabilmektir. Önemli olan da üretim araçlarına dokunmak ya da dokunmamak değil, tersine üretim araçlarının yarattığı artı değerın kullanılış biçimine dokunmaktır. Halk sektörü üretim araçlarına değil; onun yaratacağı artı değere sahip çıkabilmeyi amaçlıyordu. Üretim araçları olmadan üretim yapılabilir mi? Devletin elindeyse devlet kapitalizmi doğmakta ve özel sektörün elindeyse tekelci kapitalizm. İki arasında ezilip kalan halkı üretim ilişkilerine seyirci kalmaktan uzaklaştıracaktı halk sektörü.

Sermaye karşıtlığının nedenini anlamakta güçlük çekiyorum. Sermayesiz üretim nasıl gerçekleşebilir? Önemli olan sermayenin kimin elinde ve nasıl kullanıldığı sorunudur. Halk sektörü sermaye kullanımına kendi istenciyle sahip çıkmanın tasarımıydı.

Şimdi onun halk kapitalizmine dönüşüp dönüşmeyeceği sorusuyla yeniden karşılaşıyorum. Diyebilirim ki keşke halk sektörü oluşsaydı da halk kapitalizmine dönüşseydi.

Halkın tüm bireyleri kapitalist olsa, doğayı ve kendisini kirletmemesi ve hakça bölüşüm yasasını kabul etmesi koşuluyla, ne mutlu. Belki de sosyal adalet o zaman gerçekleşir.

Soru: *Köykentler ile özyönetimin bir bütün oluşturduğuna değindiniz. Acaba köykentler ile halk sektörü birlikte nasıl bir Türkiye oluşumuna katkıda bulunurdu?*

Ölçen: Köykentler, kırsal alan nüfusunun, eğitim, sağlık, sosyal ilişkiler ve etkinlikler olanaklarına kendi yöresinde kavuşturma projesiydi. 35 bin dolayında birbirinden uzak yerleşme birimlerinin altyapı hizmetlerini belli ve uygun seçilmiş yoğunluk merkezlerinde sunmayı amaçlıyordu. Böylece kırsal alan insanının bireysel ve toplumsal gereksinimleri, kentlere başvurma zorunluluğu olmaksızın karşılanabilecekti. Belli bir süreç içinde köykentler, kendine yeterli dışa açık ekonomik birimlere dönüşebilir ve kırsal alan insanının dışa göç olayının önüne geçilebilirdi.

Her iki tasarıma da sahip çıkılabilseydi, bugün Türkiye'nin pek çok sorunu çözüme kavuşabilirdi.

Kırsal alan bugünkü gibi iç göç olayı ile boşalmaz, kentler çevresinde gecekondı adındaki sağlıksız yerleşme birimleri bu denli artmaz ve istihdam dışı nüfus bu denli sorun yaratmazdı. Hatta Güney Anadolu'daki etnik ayrımcılık böylesi ulusal barışı zedeleyen boyutlara ulaşmazdı.

Bugün kentlerimiz aşırı nüfus baskısı altında altyapı hizmetlerinden ve sağlıklı yaşam koşullarından hızla uzaklaşmışsa, bunun temel nedeni kırsal alandan kentlere yönelen göç olayıdır. Köykentler, kırsal alanı yöresinde daha gönençli yaşam koşullarına ulaştıracak bir tasarımıdır. Ne yazık ki bugün kentler köyleşmiş köykentler yadsındığı içindir ki, kentköyler oluşmuştur.

Köykentlere zamanında en ağır ve haksız tepkiler, Süleyman Demirel'den geldi. "Köylüler yerinizden yurdunuzdan göç etmeye zorlanacaksınız" sözleriyle konuya siyasal arenada, haksız ve yanlış polemğin kapılarını açtı. Zaten ilkelerine bağlı olmayı beceremeyen CHP'nin üst düzey yöneticileri bu polemği çürütecek bilgi birikimine sahip olduğu halde kullanmayı denemedi.

Soru: *Halk sektörü ile köykentler arasında nasıl bir bağ oluşturmuştunuz? Açıklar mısınız?*

Ölçen: Böylesi bir bağ kuramsal olarak betimlenemese bile, uygulamada kendiliğinden doğacaktı. Ekonominin gelişmesinin ve büyümeyi sürdürmesinin temel kaynağını yeni girişimlerin doğmasında ve üretim kapasitesinin artmasında görüyoruz. Yani ekonomik büyüme süreci yeni üretim kapasitelerinin devreye girmesiyle canlılık kazanır. Bugün Türkiye'nin ekonomik sorunlarının başında kapasite artışı olmayışı ve verimliliğin düşük düzeyde kalışı

geliyor. Bunun yanı sıra, üretimin yaratacağı kâr çekiciliğini yitirerek, rant kanallarına işlerlik kazandırmıştır. Yüksek faiz konjonktürü ve yerli paranın değer yitirmesi ve enflasyonun sürekliliği, yatırım yapmayı çekici olmaktan uzaklaştırmış ve kaynaklar rant ekonomisine kaymıştır. Aslında halk sektörü ve köykentler bu bağlamda, Anadolu'da yeni tüketim ve üretim merkezlerinin doğuşunu sağlayabilirdi. Ve bu olanak istihdam dışı nüfusun bu boyutlarda artmasını ve etnik ve mezhepsel akımlara kaymasını önemli ölçüde önleyebilirdi. Bir kişiyi işsizlik kadar kişiliğinden uzaklaştırıp topluma düşman durumuna getiren bir başka olgu söz konusu değildir.

Soru: *Bugün halkın tasarruflarının yatırımda değerlendirilmeyişini nasıl yorumluyorsunuz?*

Ölçen: Halkın tasarrufları bugün yüksek faiz ile döviz arasında gelgit (med-cezir) devinimini sürdürmektedir ve ele avuca sığmaz ne zaman nereye kayacağı belli olmayan sıcak paraya dönüşmüştür. O yüzden ya borsada ya da bankalarda spekülâtif kazançlara kaynak oluşturmaktadır. Halkın tasarruflarını ranta dönüştüren ve üretim dışında spekülâtif devinimlere araç durumuna getiren bugünkü serbest piyasa anlayışı, geniş halk kitlelerinin yoksullaşma olayını birlikte getirmektedir. Oysa bu tasarruflar halk sektörü tarafından yatırıma ve dolayısıyla üretime dönüştürülebilirdi. Eğer tüm bu olumsuzluklar içinde ekonomi çökmüyorsa bunun nedeni KOBİ'lerin üretim gücüdür. Bugünün KOBİ'leri dün tasarılan halk sektörünün örgütlü öncüleri olabilirdi.

Köykentler gözardı edildiği için kentlerin çevresinde nasıl gecekondu yaygınlaşmışsa, halk sektörü de yadsındığı için, küçük tasarruflar büyük sermayenin avlusunda gecekonduya ve gecelik repokondulara dönüştü.

Soru: *USİAD'ın ulusal sanayi politikası devlet tarafından özümseyen bir siyasaya kavuşulunca halk sektörü tasarımının yeniden gündeme girmesi olası mıdır?*

Ölçen: Olasıdır. Ama yeterli değildir sanıyorum. Ulusal sanayi politikasının gerçekleşebilmesi için ulusal teknoloji üreten belli bir kültür ve bilgi birikimine ulaşılması ve kaynakların bilimsel ve teknolojik araştırma alanlarına kaydırılması gerekir. Devlet elini eteğini ekonomiden çekecekse (bu deyim ve öneri eski Cumhurbaşkanı'na ait) özel sektör hâlâ fabrikatörler topluluğu olmayı sürdürüyor. Kanımca ciddi anlamda hiçbirini sanayici olarak niteleyemeyiz; çünkü, fabrika sahibi olmak sanayici olmak için yeterli değildir, öyle ise ulusal sanayi kavramı teknoloji üretilmedikçe düş olarak kalır. USİAD'ın en önemli işlevi, kendilerini büyük fabrikatör olup sanayici geçinen medyatik para babalarının karşısına şimdiden araştırma birimleri oluşturarak çıkmak olmalıdır. Ancak o zaman USİAD ile halk sektörünün organik bağıni oluşturmak kolaylaşır.

Soru: *Halk sektörü özel sektörün pazar payını azaltır mı ya da belli bir süre sonra tersi mi olur.*

Ölçen: Özel sektörün pazar payında elbette azalma olacaktır. Ama ulusal ekonomi bundan kazançlı çıkacak ve anti tekel yasaları meclisten çıkar ve yürürlüğe girerse ekonominin tam rekabet koşullarına yakınlaşması kendiliğinden sağlanabilir ve dışsattım potansiyeli hızla artar. Dış pazarların talep ettiği standartta üretim yapmanın önü açılır. Türkiye'nin özel sektörü olası rekabetten hiç hoşlanmaz ve sırtını daima devlete dayayarak üretim yapmayı amaç alır. Gümrük Birliği'ne girişimizde bunu özel sektörün en ünlüleri de açıkça söyledi. Devletin hâlâ desteğine gereksinim duyan özel sektör alışkanlığı AB'nin hangi ülkesinde var?

Soru: *Son bir soru daha yöneltmek istiyoruz. Dr. Ölçen, özyönetim kavramı da size göre halk sektörü ve köykentlerin kaderini mi paylaştı; özyönetim devlet politikasına dönüşseydi, KİT'lerin özelleştirilmesine bu denli bilinçsizce ve yanlış girilir miydi?*

Ölçen: Özyönetim de öteki iki kavramı yadsıyan mantığın etkisinde yadsınacaktı elbet; yadsındı da. Aslında bu üç ilke, CHP'nin öğretisinin temel dokusunu oluşturuyordu ve iktidara gelebilecek kadar oy kazanımının nedeniydi. Ama CHP'nin üst düzey yönetimi kendisini iktidara taşıyan ilkelere sırtını döndüğü için giderek siyasal arenada etkisizleşti. Bugün bile öğreti eksikliğinin sıkıntıları yaşanmaktadır CHP içinde.

Özyönetim uygulanabilse, yani üretim tesislerindeki emekçi kitleleri örgütlenerek üretim ve yatırım kararlarına katılım hakkını kazanabilseydi, KİT'ler toplumsal yarar sağlamanın yanında, maliyeti minimum yapan yöntemleri de uygulayabilir ve o kuruluşlar siyasal iktidarların arpalığı olmaktan gizli işsizlerin barınağı durumuna düşürülmekten de kurtarılmış olurdu ve sağ siyasal iktidarların eline özelleştirmenin gerekçeleri geçmezdi. Hatta KİT'lerin özelleştirildiğinden söz

etmek bile olanaksızlaşırdı. KİT'ler kanımca özelleştirilmemiş, yağmalanmıştır. Oysa yurtsever davranış biğimi, KİT'lerin özyönetimle özerk duruma getirilmeleri olmalıydı. Kapalı kapılar arkasında satışa çıkarıldılar ve hatta satın alanların finansmanını bile kimileri için devlet üstlendi. Kanımca KİT'lere soykırım yöntemi uygulanmıştır.

En sakıncalı olan blok satış yoluyla KİT'lerin sözüm ona özelleştirilmesi için 1985-1995 arasında 3.2 milyar dolar harcama yapılmış, buna karşın 3.5 milyar dolar gelir sağlanmıştır. Bunu utanç verici bir sonuç olarak yorumlamak gerekir.

Aydınlanma 1923 Dergisi: *Bu söyleřimiz için size teřekkür ediyoruz.*

Ölçen: Asıl ben size teşekkür etmeliyim. Bugüne değin gözden ırak kalmış bir tasarımı gündeme getirdiğiniz için.